

Disposisjon

Forelesninger i selskapsrett,

3.avd., vår 2011

Professor Fredrik Zimmer (9-11), Professor Mads Andenæs (foreleser over 8 og 12-14 i disposisjonen), førsteamanuensis Beate Sjøfjell (1-3), stipendiat Tore Fjørtoft (4-7).

I Introduksjon

1-3 BS

- 1 Opplegget for forelesningene

- 2 Selskaper og selskapsretten
 - 2.1 Selskapers og selskapsrettens betydning
 - 2.2. Området for selskapsretten
 - 2.3 Selskapsretten og tilgrensende rettsområder

- 3 Rettskilder
 - 3.1 EU/EØS-rettens betydning for vår selskapsrett
 - 3.2 Reguleringen av ansvarlige selskaper
 - 3.3 Reguleringen av aksjeselskaper
 - 3.4 Reguleringen av allmennaksjeselskaper; corporate governance

4-7 TF

II Hovedtrekk ved organisasjonsformene

- 4 De ulike organisasjonsformene – oversikt, plassering og valg
 - 4.1 Positiv og negativ organisasjonsfrihet
 - 4.2 Inndeling av organisasjonsformene etter forskjellige kriterier
 - 4.2.1 Alminnelige og særlige
 - 4.2.2 Sammenslutninger og andre organisasjonsformer
 - 4.2.3 Private og offentlige
 - 4.2.4 Kapitalsammenslutninger og personsammenslutninger
 - 4.2.5 Deltakernes økonomiske rettigheter
 - 4.2.6 Eierskap, styring og bruk

4.2.7 Ansvarsform

4.3 Noen momenter ved valg av organisasjonsform

5 Nærmere om de alminnelige organisasjonsformene

5.1 Selskaper

5.1 Ansvarlig selskap

5.2 Kommandittselskap

5.3 Indre selskap

5.4 Aksjeselskap

5.5 Allmennaksjeselskap

5.6 Europeisk selskap

5.7 Norsk filial av utenlandsk foretak (NUF)

5.2 Samvirkeforetak

5.2.1 Norsk samvirkeforetak

5.2.2 Europeisk samvirkeforetak

5.3 Foreninger

5.4 Stiftelser

5.5 Enkelpersonsforetak

III Heftelse og rettssubjektivitet

6 Selskaper: Begrenset eller ubegrenset deltakeransvar?

6.1 Tre spørsmål

6.2 Hvor går grensen mellom begrenset og ubegrenset heftelse?

6.3 Hva er avtalt?

6.4 Kan ansvarsbegrensningen gjøres gjeldende overfor kreditorene?

7 Selskapers rettssubjektivitet

7.1 Aksjeselskaper

7.1.1 Innledning

7.1.2 Hva betyr det at aksjeselskapet er et eget rettssubjekt?

7.1.3 Når inntreer statusen som juridisk person?

7.1.4 Nærmere om asl. § 2-20

7.1.5 Opphør av statusen som juridisk person: selskapets ”død”

7.1.6 Identifikasjon mellom aksjeselskapet og aksjeeierne

7.2 Ansvarlige selskaper

7.2.1 Ansvarlig selskapers rettssubjektivitet

7.2.2 Identifikasjon mellom selskapet og selskapsdeltakerne

8 MA

IV Eiere og kreditorer

8 Selskapets eiere og deres rettsstilling i ansvarlig selskap og aksjeselskap

ANSVARLIG SELSKAP

8.1 Eiernes rettsstilling

8.1.1 Selskapsandeler

8.1.2 Selskapsdeltakerne

8.1.3 Deltakernes rettigheter

8.1.4 Deltakernes innskudd og andre innsatser i selskapet

8.1.5 Mislighold. Konfliktløsning

8.1.6 Den innbyrdes fordeling av rettigheter og plikter mellom deltakerne

8.2 Overdragelse og annet eierskifte

8.2.1 Adgangen til å overdra selskapsandel

8.2.2 Forholdet mellom erverver og overdrager

8.2.3 Overdragers stilling overfor selskapet, de øvrige deltakerne og selskapskreditorene

8.2.4 Erververs stilling overfor selskapet, de øvrige deltakerne og selskapskreditorene

8.3 Utløsning

8.3.1 Uttreden

8.3.1.1 Uttreden etter oppsigelse med 6 mnd varsel

8.3.1.2 Uttreden på særlig grunnlag

8.3.1.3 Utløsningssummen

8.3.1.4 Forholdet mellom den uttredende deltaker og selskapets fordringshavere

8.3.2 Utelukking

AKSJESELSKAP

8.4 Eiernes rettsstilling

8.4.1 Aksjene

- 8.4.2 Aksjeeierne
- 8.4.3 Aksjonærrettigheter
- 8.4.4 Aksjeeiernes plikter og andre innsatser i selskapet
- 8.4.5 Mislighold. Konflikt mellom eierne
- 8.4.6 Likhetsprinsippet
- 8.4.7 Unntak fra likhetsprinsippet: aksjeklasser
- 8.4.8 Minoritetsbeskyttelse

8.5 Overdragelse (eierskifte)

- 8.5.1 Utgangspunkt: Aksjer kan omsettes fritt, jfr. asl. § 4-15 (1)
- 8.5.2 Unntak: Omsetningsbegrensninger
- 8.5.3 Erververens selskapsrettslige stilling
- 8.5.4 Tidligere eiers selskapsrettslige stilling
- 8.5.5 Samtykkekrav ved eierskifte
- 8.5.6 Personklausuler
- 8.5.7 Forkjøpsrett til aksjer
- 8.5.8. Forholdet mellom samtykke og forkjøpsrett, se Halden Arbeiderblad Rt.2008 s 298 og Rt. 1994 s. 471

8.6 Innløsning (utløsning)

- 8.6.1 Innledning
- 8.6.2 Innløsning etter krav fra aksjonær
 - Innløsning etter samtykkenekt, jfr. asl. § 4-17 første ledd nr. 4
 - Innløsning hvor styret har gjort gjeldende at eierskapet er i strid med vedtektsbestemte krav, jfr. asl. § 4-18 tredje ledd tredje punktum
 - Utøvelse av forkjøpsrett, jfr. asl. § 4-23
 - Innløsning på grunn av myndighetsmisbruk, annen aksjonærs misbruk eller alvorlig og varig motsetningsforhold, jfr. asl. § 4-24 første ledd nr. 1-3
 - Hovedaksjonærens tvangsovertakelse enten på eget initiativ eller etter krav fra minoritetsaksjonær (uttreden), jfr. asl. § 4-26
- 8.6.3 Innløsning etter krav fra selskapet (utelukkelse)
 - Utelukkelse på grunn av mislighold eller alvorlig og varig motsetningsforhold, jfr. asl. § 4-25
- 8.6.4 Innløsningssummen
- 8.6.5 Andre exit-muligheter?

- Innløsning etter reglene om erverv av egne aksjer eller nedsettelse av aksjekapitalen.

- Uttreden gjennom fisjon: Rt. 2008 side 438

8.6.6 Konfliktløsning

9-11 FZ

9 Kreditors stilling og deltakeransvaret

9.1 Innledning: ansvarsformens sentrale rolle

9.2 Kreditors stilling i ansvarlig selskap

9.2.1 Innledning: Spørsmålet gjelder selskapskreditorer

9.2.2 Hovedregel: Solidaransvar

 Sel. § 2-4, 1. ledd

 Adgangen til å avtale andre ansvarsformer, sel. § 2-4, 3. ledd

9.2.3 Selskapskreditors krav mot deltaker: deltakers beneficium ordinis, sel. § 2-4, 2. ledd

9.2.4 Ansvar ved overdragelse av eiendel

 Ny eier: sel. § 2-4, 1. ledd, 2. pkt.

 Tidligere eier: sel. § 2-30

9.2.5 Regress, sel. § 2-5

9.3 Kreditors stilling i aksjeselskap

 Begrenset ansvar, asl. § 1-1, 1. ledd, § 1-2

 Kan bli ansvarlig på annet grunnlag.

V Kapitalen

10. *Finansiering av selskapets virksomhet*

10.1 Kapitalformer

10.1.1 Egenkapital og fremmedkapital

10.1.2 Innskutt egenkapital og opptjent egenkapital

10.2.2 Fremmedkapital, ulik prioritet

10.2.3 Hybrid kapital

 Rt. 2001 s. 851 (preferansekapital – skattesak)

10.2 Ansvarlig selskap: Ikke lovfestet vilkår om kapitalinnskudd

10.3 Aksjeselskap

10.3.1 Egenkapital i aksjeselskap: Aksjekapital, overkurs, annen egenkapital; fri og bundet egenkapital

10.3.2 Aksjekapital som uttrykk for rettigheter i selskapet

10.3.3 Aksjeinnskudd

a. Aksjekapitalens størrelse, pålydende; tegning og innbetaling

b. Tegning med overkurs

10.3.4 Ulike verdier: pålydende, regnskapsmessig, markeds

10.3.5 Krav til egenkapitalens størrelse

a. Krav om forsvarlig egenkapital, asl. § 3-4

b. Handlingsplikter ved lav egenkapital, asl. § 3-5

10.3.6 Forhøyelse av aksjekapital

a. Innledning: Behov

b. Nyemisjon: Aksjonærenes fortrinnsrett og fravikelse fra denne, asl. § 10-4, 1. ledd og § 10-5

c. Nyemisjon: Saksbehandlingsregler

d. Fondsemisjon, asl. § 10-20

- Hva det er

- Forhøyelse av pålydende, eller utstedelse av nye aksjer

- Hvorfor fondsemisjon?

11. Utdeling av selskapsformue; kapitalnedsettelse

11.1 Ansvarlig selskap, sel. § 2-26

11.2 Aksjeselskap

11.2.1 Innledning: Beskyttelse av selskapskapital

11.2.2 Aksjelovens hovedregler om utdeling; utdelingsbegrepet

a. Utdeling, utdelingsbegrep, asl. § 3-6

b. Ulovlig utdeling, restitusjon, asl. § 3-7

11.2.3 Utdeling av aksjeutbytte

a. Hvor mye kan deles ut som aksjeutbytte?

- Asl. § 8-1, 1. ledd innledningsordene: årsresultat og annen egenkapital

- Reduksjonsposter i asl. § 8-1, 1. ledd

Nr. 1: Underskudd

Nr. 2: Balanseført FoU og goodwill; utsatt skattefordel

Nr. 3: Egne aksjer og aksjonærlån

Nr. 4: Særskilte fondsavsetninger

- Begrensning i 2. ledd
- Begrensning i 4. ledd

b. Begrepet fri egenkapital; forholdet til andre disposisjoner som må holde seg innenfor fri egenkapital

- Asl § 8-1, 3. ledd
- Konsernbidrag § 8-5, gaver § 8-6, lån og sikkerhetsstillelse for aksjonærer
 - § 8-7, erverv av egne aksjer § 9-3
- Alle slike disposisjoner må rommes innenfor fri egenkapital

c. Tidspunkt for utdeling, asl. § 8-1, 1. ledd innledningsordene

d. Saksbehandling, asl. § 8-2

11.2.4 Nedsettelse av aksjekapital

a. Kapitalnedsettelse med utbetaling til aksjonær, asl. § 12-1, 1. ledd nr. 2

- Når og hvorfor?
- Utdeling av bundet egenkapital; kreditorvarsel, asl. § 12-6

b. Kapitalnedsettelse uten utbetaling til aksjonær, asl. § 12-1, 1. ledd nr. 1

- Selskapet har underskudd
- Ikke kreditorvarsel, asl. § 12-5
- Utbyttekarantene, asl. § 12-5, 1. ledd, 2. pkt.
- Som ledd i refinansiering: Kombinert med rettet emisjon

10 Selskapskapitalen: Finansiering av virksomheten i ansvarlig selskap og aksjeselskap (derunder kapitalinnskudd)

10.1 Innledning: begrepene egenkapital og fremmedkapital

10.2 Den selskapsrettslige reguleringen av selskapets finansiering

10.3 Ansvarlig selskap – ikke lovfestet krav om kapitalinnskudd eller krav til selskapskapital

10.4 Aksjeselskap - lovfestet krav om kapitalinnskudd og minste selskapskapital

10.4.1 Aksjeinnskudd – definisjon

10.4.2 Størrelsen på aksjeinnskuddet og aksjekapitalen

10.4.3 Pengeinnskudd og tingsinnskudd

- 10.4.4 Hvilke eiendeler kan brukes som tingsinnskudd?
- 10.4.5 Selskapets regnskapsføring av aksjeinnskuddet
- 10.5 Den enkelte deltakers andel av selskapskapitalen
 - 10.5.1 Ansvarlig selskap
 - 10.5.2 Aksjeselskap

11 Utdeling av selskapsformuen

11.1 Aksjeselskaper

- 11.1.1 Innledning – utgangspunkter om selskapskapitalen
 - 11.1.2 Aksjelovens utdelingsbegrep
 - 11.1.3 De ulike utdelingstypene
 - 11.1.4 Særlig om utdeling av utbytte
 - 11.1.4.1 Hva er utbytte?
 - 11.1.4.2 Vilkårene for å utdele utbytte
 - Utbyttegrunnlaget, § 8-1 første ledd
 - Begrensningen i § 8-1 annet ledd
 - Forsiktighetsregelen, § 8-1 fjerde ledd
 - Utbyttebeslutningen
 - 11.1.4.3 Minoritetsvern: Rettsmidler mot lavt utbytte
 - 11.1.4.4 Ulovlige utdelinger, § 3-7
- 11.2 Ansvarlige selskaper - Deltakernes krav på utdeling, sel. § 2-26 tredje ledd

12-14 MA

VI Stiftelse og organisasjon

12 Stiftelse av ansvarlig selskap og aksjeselskap

- 12.1 Stiftelse av ansvarlig selskap
 - 12.1.1 Stiftelsesvilkårene – sel. § 2-3
 - 12.1.2 Hva selskapsavtalen minst skal inneholde
 - 12.1.3 Nærmere om selskapsavtalen
 - 12.1.3.1 Tolking og utfylling av selskapsavtalen
 - 12.1.3.2 Rimelighetssensur av selskapsavtalen
 - 12.1.4 Ugyldig inngåelse av stiftelsesavtale
 - 12.1.5 Registrering

12.2 Stiftelse av aksjeselskap

12.2.1 Innledning

12.2.2. Stiftelsesdokumentet

12.2.3 Stiftelsesutgifter

12.2.4 Åpningsbalanse

12.2.5 Innbetaling av aksjeinnskudd

12.2.6 Stiftelsestidspunktet

12.2.7 Ugyldig aksjetegning

12.2.8 Melding av selskapet til foretaksregisteret

12.2.9 Ansvar for ikke innbetalt aksjeinnskudd

13 Vedtekter og aksjonæravtaler

13.1 Vedtekter

13.1.1 Innledning. Hva er vedtekter?

13.1.2 Formelle krav til vedtakelsen av vedtektene

13.1.3 Aksjelovens krav til innholdet i vedtektene

13.1.4 Adgangen til å fravike loven i vedtektene

13.1.5 Tolking og utfylling av vedtektene

13.1.6 Særlig om tolking av vedtektenes virksomhetsangivelse

13.1.7 Rimelighetssensur av vedtektsbestemmelser

13.2 Aksjonæravtaler

13.2.1 Hva er en aksjonæravtale?

13.2.2 Avtaleforholdet mellom partene

13.2.3 Kan aksjonæravtaler ha selskapsrettslig virkning?

13.2.4 Eierskifte

14 Organisasjon og representasjon i ansvarlig selskap og aksjeselskap

14.1 Innledning

14.2 Selskapers organisasjon

14.2.1 Grunnleggende hensyn

14.2.2 Ansvarlig selskap – organisasjon

1) Eiernes organ: Selskapsmøtet

- 2) Den enkelte deltaker
- 3) Forvaltnings/tilsynsorgan: Styret
- 4) Daglig leder

14.2.3 Aksjeselskaper – organisasjon

1) Eiernes organ: Generalforsamlingen

- Kompetanse: Den øverste myndighet i selskapet, asl. § 5-1
- Ordinær og ekstraordinær generalforsamling, asl. §§ 5-5 og 5-6
- Innkallings – og møteregler, asl. §§ 5-8 flg.
- Stemmerett og kapitalrepresentasjon
- Saksbehandling: Flertallsprinsippet, asl. § 5-17
- Vedtektsendring, asl. § 5-18
- Andre særlige flertallskrav, asl. §§ 5-19 og 5-20
- Anfektelse

2) Den enkelte aksjeeier

3) Forvaltnings/tilsynsorgan: Styret

4) Daglig leder

5) Bedriftsforsamling

- Hvilke selskaper skal ha bedriftsforsamling
- Gjøre mål

14.3 Representasjon

14.3.1 Aksjeselskaper – representasjon

14.3.1.1 Lovbestemt representasjonsmyndighet

14.3.1.2 Fullmakt til å representere selskapet utad, asl./asal. § 6-31

14.3.1.3 Prokura

14.3.1.4 Avtaleloven kapittel 2

14.3.1.5 Foretaksregistreringen av selskapets representanter utad

14.3.2 Ansvarlige selskaper – representasjon

14.4 Når kan selskapet gjøre gjeldende at det ikke er bundet av en avtaleinngåelse eller annen disposisjon som er foretatt av noen som har opptrådt på vegne av selskapet? -

Selskapsrettslige legitimasjonsregler ved myndighetsoverskridelse mv

14.4.1 Aksjeselskaper, asl. § 6-33

14.4.2 Ansvarlig selskap – legitimasjon